

Гупан Нестор Миколайович —

доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України. Автор близько 200 наукових праць.

Коло наукових інтересів: методологія історії педагогіки; історіографія історії педагогіки; теоретико-методичні засади формування змісту шкільних курсів вітчизняної історії; проблеми шкільного підручникотворення із суспільствознавчих предметів. Член двох спеціалізованих вчених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій. Входить до складу

редколегії кількох фахових видань.

e-mail: nestorgupan@gmail.com

КНИГА, ЯКА БУДЕ ЦІКАВА ТА КОРИСНА НАУКОВЦЮ

(рецензія на монографію Є. М. Хрикова «Методологія педагогічного дослідження»)

Книга посідає важливе місце в житті кожного науковця і особливо, якщо йдеться про монографію. Вона є джерелом поповнення нових знань і водночас засобом комунікації, оскільки розширює спілкування автора із зацікавленими у порушеній проблемі особам. Останні ж отримують можливість апелювати, або розвивати думку автора прочитаної книги у власній науковій творчості та дослідництві. Саме таку перспективу відкриває опублікована Євгеном Миколайовичем Хриковим монографія «Методологія педагогічного дослідження».

Нині вона є надзвичайно актуальною, оскільки тривалий час українська педагогічна наука орієнтувалася на радянську, а потім російську методологію наукового пошуку. Варто зазначити, що українські вчені якщо й розробляли проблеми методології, то в межах окремих дисертаційних досліджень або певних аспектів методології науково-педагогічних спеціальностей. Публікація монографії Є. Хрикова «Методологія педагогічного дослідження» є свідченням появи оригінальної за змістом роботи, що не дублює вже відомі положення, а робить новий значний крок у розвитку проблем методології.

Як відомо, будь-яка наукова робота є відбитком інтересів, знань, досвіду наукової діяльності її автора. Специфіка дослідження проблем методології полягає у тому, що ця тематика вимагає наявності широкого кругозору, глибоких знань, різнобічного наукового та педагогічного досвіду автора. Саме такі риси властиві автору рецензованої монографії: 40 років наукової діяльності, більше 20 років роботи у спеціалізованих радах із захисту дисертацій, виконання обов'язків експерта ВАК упродовж двох скликань, більше сорока років роботи на різних посадах в системі освіти (заступник директора школи, асистент, старший викладач, доцент, професор, завідувач кафедри, декан факультету, директор інституту у Луганському національному університеті імені Тараса Шевченка), підготував 50 кандидатів і докторів педагогічних наук, упродовж багатьох років керував аспірантським семінаром.

Розробка автором монографії проблем методології спрямовувалася на забезпечення якості дисертаційних робіт аспірантів і докторантів. Саме це обумовлювало необхідність вирішення найбільших гострих проблем наукових досліджень та висвітлення у публікаціях перевірених на практиці результатів пошукової роботи.

Частину підрозділів монографії (закони та закономірності розвитку педагогічної науки, педагогічна наука в Україні; стан та напрями розвитку; визначення цілей і завдань педагогічних дисертаційних робіт; суперечності в педагогічних дослідженнях; педагогічні умови в структурі

наукового знання; понятійно-термінологічний аналіз у педагогічних дослідженнях; чинники визначення методологічних засад педагогічного дослідження; методологія вивчення стану дослідження певної педагогічної проблеми; визначення та використання критеріїв оцінки педагогічних явищ у експериментальних дослідженнях; аналіз стану дослідженості наукової проблеми у галузі порівняльної педагогіки; використання гіпотези в історико-педагогічному дослідженні; регіональні історико-педагогічні дослідження: спрямованість, значення, методологічні засади; методологічні засади дослідження проблеми управління розвитком загальноосвітньої школи) вже було опубліковано в провідних педагогічних виданнях («Шлях освіти», «Український педагогічний журнал», «Педагогіка» та ін.).

Варто зазначити, що такі підрозділи, як теорія та практика визначення тем дисертаційних робіт з педагогіки; понятійна система дисертації; методи історико-педагогічного дослідження; стан використання та перспективи розвитку; аналіз стану періодизації історико-педагогічних явищ; понятійні засади періодизації історико-педагогічних явищ; парадигмальні

засади періодизації історико-педагогічних явищ; теоретико-методичні засади періодизації історико-педагогічних явищ; критерії періодизації історико-педагогічних явищ опубліковано вперше.

У монографії автор значну увагу приділяє методології історико-педагогічних досліджень. Найбільш детально розглядає проблему періодизації історико-педагогічних явищ, якій присвячено п'ять підрозділів. Пояснити це, на наш погляд, можна недостатньою розробкою проблеми періодизації, станом цього аспекту наукової діяльності, що обумовлює тиражування одних і тих самих підходів та періодизацій в історичних дослідженнях.

Ознайомлення з монографією дає можливість виокремити декілька її принципових особливостей. **Перша:** більшість підрозділів книги підготовлено на основі аналізу стану педагогічних досліджень, що дало змогу обґрунтувати підходи щодо подолання найбільш розповсюджених недоліків дисертаційних робіт. **Друга:** монографія містить велику кількість прикладів як використання недосконалих засобів наукової діяльності, так і більш ефективних підходів до наукової діяльності. Ця особливість полегшує завдання як самостійного освоєння методологічних проблем педагогічної науки, так і організацію навчання аспірантів основам наукової діяльності. **Третя:** структуру монографії визначають не формалізовані підходи до структурування методології, а пошук відповідей на більш гострі сучасні проблеми наукової роботи, тому реалізація запропонованих підходів може підвищити ефективність педагогічної науки. **Четверта:** більшість матеріалів монографії має технологічний характер. Монографія дає відповіді на численні практичні питання: як формулювати мету та завдання дослідження; як виокремлювати та формулювати суперечності, які обумовлюють необхідність дослідження; як проводити понятійно-термінологічний аналіз; як визначати та використовувати критерії оцінки педагогічних явищ; як аналізувати стан дослідженості педагогічної проблеми; як розробити періодизацію історико-педагогічних явищ.

Отже, монографія С. Хрикова «Методологія педагогічного дослідження» стане в нагоді викладачам у підготовці та проведенні занять з аспірантами. Вона буде корисною як досвідченим науковцям, докторантам, так і дослідникам, які роблять свої перші кроки в науці, а також студентам педагогічних вищих навчальних закладів.